

ШАХРАЙ Т. О.

ИННОВАЦИОННЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ В ВЫСШЕМ ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

В статье проанализировано понятие “педагогическая инновация” и определено его место в системе формирования новой модели образования. Рассмотрена инновационная образовательная модель в контексте цивилизационной парадигмы видения мира в условиях глобализационных изменений.

Ключевые слова: образование, инновации, образовательные модели

SHCHAKHRAIY T. O.

THE INNOVATIVE CHANGES IN HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION IN CONDITIONS OF GLOBALIZATION

The article analyzes the content of the notion “educational innovation”, determines its place in the system of formation of a new educational model, shows the correlation and differences between the conventional and innovative educational models in the scope of the civilized paradigm of the world vision under the global changes.

Keywords: education, innovation, educational model

УДК 371.134

БОРОЗИНЕЦЬ І. М.

м. Київ, Україна

АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

В статті говориться про те, що входження України в Європейський освітній простір супроводжується змінами в педагогічній теорії й освітній практиці. Розкриваються основні поняття теми дослідження. Піднімаються суттєві питання щодо підготовки вчителя.

Ключові слова: Європейський простір, союз інтеграція, підготовка вчителя, неперервна освіта, інноваційний стиль педагогічної діяльності.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В Україні, як і в інших розвинених країнах світу, вища освіта визнана однією з провідних галузей розвитку суспільства. Зазначимо, що пріоритетним напрямом розвитку вищої освіти України є її інтеграція у світовий та європейський освітній простір. Потреби інтеграції України до європейського та світового освітнього простору зумовлюють необхідність розв'язання ряду складних проблем щодо концептуального переосмислення педагогічної освіти *відповідно до положень Болонської декларації*. Мета Болонських реформ полягає в тому, щоб зробити Європейський союз найбільш конкурентно спроможною і динамічно економічною зоною, заснованою на знаннях. І першим кроком до цього є модернізація систем підготовки педагогічних кадрів у європейських країнах.

Мета статті – розглянути підготовку вчителя як потреба суспільства, що вибудовує нову історичну реальність – єдиний європейський освітній простір.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на нові напрями європейського співтовариства, Європейська Рада міністрів освіти поклала обов'язки на міністерства освіти країн ЄС запровадити спецкурс “Європейський простір” до існуючої системи вищої освіти. Визначено п'ять основних принципів побудови спецкурсу та дисципліни “Європейський простір” [6]:

1. Багатокультурна Європа – створення європейського простору в системі професійної підготовки й в університетах, вивчення іноземних мов, підготовка вчителя.
2. Мобільна Європа – взаємовизнання цінності дипломів і професійних кваліфікацій, забезпечення навчання та стажування учнів, студентів, учителів і викладацького персоналу за кордоном, розробка форм, у яких учителі могли б тимчасово працювати в інших державах – країнах ЄС.
3. Європа професійної освіти для всіх – рівність прав і можливостей молоді здобувати освіту високого рівня в будь-якій країні Співдружності.
4. Європа вмінь і знань – підвищення рівня базової освіти, приведення системи підготовки вчителів у відповідність з економічними, технологічними та соціально-культурними вимогами розвитку суспільства, удосконалення всіх секторів освіти (зокрема загальної, технічної, професійної, вищої тощо), поліпшення базової та післядипломної підготовки кадрів.
5. Європа, відкрита для світу – зміцнення зв'язків з іншими міжнародними організаціями з питань освіти та навчання, розвиток нових форм взаємовідповідних контактів із країнами, що розвиваються.

Діяльність Європейського Союзу відіграє важливу роль у розвитку інтеграційних процесів у світі. Освітня інтеграція є важливою сферою діяльності ЄС. З 1976 року існує постійний Комітет із питань освіти країн-членів, що здійснює розробку стратегії спів-

робітництва з метою гармонізації системи освіти західноєвропейських країн. Європейський Союз ініціює ряд проектів у освітній сфері. Одна з важливих та істотних тенденцій, що просліджується у сфері освіти, – її інтеграція в єдину світову систему як складений елемент економіки. І це підтверджується тим внеском професійної освіти, який вона робить у: створення внутрішнього ринку, знищення кордонів, вільне пересування людей, заохочуючи ініціативу та нововведення на всіх рівнях людської діяльності; зміцнення зв'язків між освітою й економікою на всіх рівнях і точне визначення змін, необхідних у результаті розвитку внутрішнього ринку; скорочення регіональних розбіжностей і збільшення соціальної єдності співтовариства [6].

Основною метою професійної освіти є забезпечення можливості успішного вступу до царини праці. Міжнародні контакти стають всеохоплюючими, виникнення у сфері промислового виробництва величезних міжнаціональних і міждержавних концернів-конгломератів вимагає більшої уніфікації у професійній освіті, єдиного стандарту підготовки фахівців.

Підготовка вчителів є загальною потребою суспільства, що швидко змінюється, вибудовуючи нову історичну реальність – єдиний європейський освітній простір. Виникають певні труднощі у тому, щоб перевести концепцію європейської освіти у системний комплекс видів або напрямків педагогічної діяльності, що міститься у парадигмі гуманістичних цінностей. З іншого боку, не менш важливою є проблема готовності вчителя до педагогічної діяльності у межах загальноєвропейського простору, що значною мірою залежить від здатності вчителя стати над національним контекстом, розвинути в собі європейську свідомість та індивідуальне відчуття моральної відповідальності у плюралістичному суспільстві [3].

Аналіз досліджень за проблемою. Сучасна Європа надає великого значення професійній підготовці вчителя до педагогічної діяльності, що є одним із провідних завдань освіти, оскільки вчитель був, є і залишається головною дійовою особою, покликаний реалізувати її цілі. Підхід до професіоналізації як до утвердження сучасного кваліфікаційного стандарту підготовки вчителя (цінності, знання, поведінка) розробляється зусиллями вчених багатьох країн Європи (Г. Кілчтерман, А. Робер, М. Старіда, П. Хілгрєн та ін.). На початку 90-х років у науковій літературі з'явилися праці, присвячені оновленню професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів, різні аспекти якої розглядалися в дослідженнях А. Алексюка, А. Бойко, Н. Кічук, В. Кузя та ін.

В освіті протягом двох останніх десятиріч простежується характерна для всієї Європи, в тому числі й України, тенденція до поси-

лення інноваційності у сфері підготовки вчителів, яка передбачає створення для студентів можливостей займати активну позицію у навчальному процесі, освоювати новий досвід на основі цілеспрямованого формування творчого і критичного мислення, набуття власного досвіду.

У межах гуманістичних підходів теорія та практика професійної підготовки вчителя актуалізує ідеї становлення професійної індивідуальності та професійного саморозвитку вчителя. Їх сутність полягає в тому, що у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя має формуватися його готовність (теоретична, мотиваційна, практична) до професійного саморозуміння і гармонійної професійної інтеграції.

В умовах насиченого інформаційного середовища, завдання освіти – навчити жити в цьому потоці, створити передмови і умови для безпосереднього кваліфікаційного зростання, сформуванню нового стилю праці, а саме інноваційний стиль педагогічної діяльності вчителя.

Впровадження нових гнучких інноваційних технологій, пошукової орієнтації в освіті і професійній підготовці вчителів, яка передбачає цілісне включення студентів-майбутніх педагогів до системи професійно-значущих педагогічних завдань, забезпечення системотворчих функцій педагогічної практики в її єдності з теоретичною професійною підготовкою.

Проблема використання педагогічних технологій та інноваційних методів навчання майбутніх учителів у країнах Європи, зокрема в Україні, набула актуальності ще з початку XX ст. Використання великої різноманітності навчальних альтернатив завжди було умовою успішного викладання на будь-якому рівні. Крім того, більшість країн Західної Європи вимагає, щоб у процесі підготовки вчителів використовувалася навчальна багатоваріантність.

Реалії сьогодення висувають нові вимоги не тільки до освітньої системи та навчальної діяльності, але й до самого вчителя. Інноваційність одна із вимог до вчителя – тип життєдіяльності майбутнього фахівця, що має прийти на зміну інертності, пасивності та консерватизму і проявлятися у постійному бажанні натхненно працювати за обраною професією, знаходити індивідуальний підхід до кожної дитини, підвищувати ефективність навчально-виховного процесу в школі. Специфіка роботи вчителя вимагає постійного самовдосконалення та творчого натхнення. Сучасний педагог повинен шукати нові підходи до організації процесу навчання, використовувати різні нововведення, що досліджує педагогічна інноватика – нова, окрема галузь педагогіки. За своєю сутністю інновації є продуктом або найвищим проявом педаго-

гічної творчості, власним доробком окремого автора, вчителя, науковця чи цілого колективу.

Серед напрямів досліджень освітньої інноватики, що розробляються вітчизняними та зарубіжними науковцями, виокремлюються такі: сутність інновацій (І. Підласий, В. Паламарчук, О. Савченко та ін.); розробка різноманітних новітніх моделей змісту педагогічної освіти (І. Зязюн, М. Євтух, О. Дубасенюк та ін.); визначення структури, закономірностей функціонування та розвитку інноваційних процесів у педагогічних системах (О. Киричук, М. Поташник, Н. Юсуфбекова та ін.); історія виникнення нововведень і узагальнення вітчизняного та світового педагогічного досвіду інноваційного спрямування у вищій школі (І. Аносов, Л. Вовк, М. Кларін, О. Попова та ін.); підготовка педагогічних кадрів до впровадження нововведень, формування готовності до майбутньої інноваційної діяльності (І. Гавриш, Л. Подимова, В. Сластьонін, С. Сисоева та ін.); управління інноваційними освітніми процесами (Л. Ващенко, Л. Даниленко, О. Мармаза, О. Хомеріки та ін.); удосконалення педагогічних технологій у процесі підготовки педагогічних кадрів (В. Бондар, І. Богданова, В. Євдокимов, О. Пехота та ін.); педагогічна експертиза, оцінювання та вимірювання нововведень (Л. Буркова, Л. Даниленко, В. Паламарчук та ін.); інноваційні процеси у системі післядипломної освіти та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (О. Козлова, М. Чегодаєв та ін.); дослідження соціально-психологічного аспекту інновацій (О. Гуменюк, А. Пригожин, О. Советова та ін.) [5].

Поряд із тим зазначимо, що проблема використання педагогічних інновацій у вищих навчальних закладах (ВНЗ) досліджена недостатньо. Йдеться про неперервну освіту, можливість вибору в навчанні, співробітництво викладачів і студентів, застосування новітніх технологій, створення інноваційної системи навчання у ВНЗ тощо.

Приєднання України до Болонської декларації сприяє зміні структури та змісту навчально-виховного процесу у ВНЗ, зумовлює необхідність створення нової моделі підготовки фахівців із урахуванням європейських тенденцій і вітчизняного досвіду.

XXI століття потребує від людей інноваційного й альтернативного мислення, цілеспрямованих дій, професійної мобільності, та, як наслідок, систематичного й ефективного навчання протягом усього життя. Неперервна освіта (lifelong learning – навчання протягом усього життя) – це нормальна і необхідна діяльність людини в усі періоди її життя, яка передбачає можливість для всіх людей будь-якого віку застосовувати, оновлювати, доповнювати раніше набуті знання й уміння, постійно розширювати свій світогляд, одержувати професію та вдосконалюватися в ній.

Сучасна неперервна освіта належить до надскладних освітніх систем, створених суспільством. Особливостями її в умовах інформаційного суспільства є зміна ролі викладача. Швидке впровадження Інтернет – технологій створило всесвітню комунікаційну платформу, що відкрила шляхи для перегляду традиційних засобів здійснення освіти. Засоби масової інформації – мас-медіа, досить вагома частина процесу неперервної освіти. Студенти вчать сприймати інформацію саме в такій формі, в якій вона подається у мас-медіа. Називають це явище зміною інформаційного ландшафту.

Темпи технологічного й науково-технічного прогресу сьогодні такі, що більшість знань застарівають протягом 3–5 років. Таким чином жодний ВНЗ не в змозі підготувати фахівця на весь період його професійної діяльності. Звідси необхідність безперервного підвищення кваліфікації і професійного вдосконалення. Фахівці будь-якої галузі мають бути готовим до необхідності підвищувати свою кваліфікацію протягом усієї професійної діяльності. Крім того, виникає потреба, щоб нові знання надходили в систему освіти безпосередньо в процесі навчання. Особливо гостро ця проблема стосується підготовки вчителів.

Перспектива для подолання суперечності між темпами суспільного й індивідуального соціокультурного розвитку створює стратегія неперервної освіти вчителя з використанням інноваційних технологій. Науковці підкреслюють той факт, що “характерними рисами сучасної освіти є потреба постійного вдосконалення навчальних програм та методик викладання, потреба широкого перенавчання і перепідготовки кадрів” [4, с. 125]. Вимоги інформаційного суспільства необхідно забезпечити формування в свідомості сучасного вчителя потреби в неперервній освіті протягом усього життя, навчити його формувати таку потребу в підростаючого покоління.

Неперервність в системі педагогічної освіти означає: створення особливого освітнього простору, що оптимально поєднує обов’язкові і неформальні структури, які дозволяють підвищити мобільність, доступність освіти, надати кожному можливість реалізації власної системи одержання освіти, права вільного вибору; створення динамічної системи зв’язків і взаємодій між якісною різноманітністю установ, видів і форм освітньої діяльності, педагогічних технологій, умов, адекватних здібностям людини; утвердження багаторівневої цілісної освіти [1, с. 58].

Робота вчителя в сучасному інформаційному просторі значно підвищується за таких умов: учителі володіють інформаційними технологіями; мають знання про засоби масової інформації та всесвітню комп’ютерну мережу Інтернет, специфіку їхнього впливу на особистість, уміють орієнтуватися в інформаційно-